

XIX: Як станцювати історію

Яскр, Київ – 2017

Охопити всеньке XIX ст. у західному світі у короткій презентації неможливо; навіть у тригодинній, навіть якщо брати не всі країни. Тому дана праця охоплює найцікавіші події та речі з точки зору автора, який не є істориком, але лише ентузіастом творчого анахронізму. До того ж, акценти розставлено над подіями та країнами (Англія, Франція, США, Австрія, наприклад), що були зображені на балах нашої Студії згідно із особистими смаками організаторів та викладачів. Тобто це дуже суб'єктивна точка зору, але разом з тим ґрунтована на реальних заходах, що з успіхом відбулися. На жаль, заради лаконічності, довелося оминати більшість подій світу мистецтва та не заглиблюватися у науки окрім деяких. Історія танцю тут також показана схематично, лише щоб вказати на зв'язок.

Якщо вам здасться, що ця доповідь – барвистий вінегрет об стінку, це цілком можливо. Але, тим не менше, розпочинаючи пошуки за наданими іменами, назвами та датами, ви побачите, що за ними ховаються цілі поля знань, в яких можна копирсатися дуже довго й зі смаком.

На цьому, бажаю приємного перегляду та читання.

Слайд 0

Ми використовуємо термін «Довге XIX сторіччя» слідом за істориком, що запропонував приєднати близькі за духом роки до календарних. Поділ Епохи на «суб-епохи» підкреслює зміни всередині: роки революцій, коли думками людей правила звитяжність; роки накопичення капіталу країнами, що стали на шлях прогресу; останні значні війни та формування імперій, що проіснують до кінця Першої світової. Все це – фундамент під XX сторіччям та нашим часом.

Проте, для танців нашої Студії ми використовуватимемо іншу термінологію, пов'язану із культурними періодами: з нею ми ознайомимося під час нашої подорожі.

Слайд 1

XVIII сторіччя було ерою монархічних примх, розкошів та нескінченних воєн за землі та поповнення скарбниць. Ці європейські звички поширилися навіть за океан, до Нового світу, де колоністи були змушені воювати через сварки між своїми старосвітськими господарями.

Тож нічого дивного нема в тому, що до Великої французької революції 1789 року призвела Війна за Незалежність американських колоній від Англії, що

скінчилася кількома роками раніше. У штабі генерала повстанців Джорджа Вашингтона був колишній аристократ Жільбер де Лафает. Після перемоги нової нації він привіз ідеї визволення від монархізму до Франції. Скінчилося це падінням в'язниці Бастилії, символу самодержавства, та стратами на гільйотині спочатку аристократії, а потім й деяких революціонерів. На хвилі збурень, придушивши монархічний контр переворот, піднявся до влади молодий корсиканський генерал. Проявивши себе в Італії, він став національним героєм.

В світі танців було не до змін, там так само панували нескладні контрданси на па-де-бурре, шассе та жете (родичах бароко) та звичайних кроках. З відомих нам, доживав віку тип танців *Maggot*, створений для довгих галерей.

Слайд 2

Повернувшись до Франції після невдалої Єгипетської кампанії, генерал Бонапарт в 1799 шляхом військового перевороту стає першим консулом Франції, після цього розпочинає низку локальних воєн у Європі.

У 1804, скасувавши щойно створену Республіку - проголошує себе імператором, що обурює родові монархії. Наполеон I вигадує, ба навіть розробляє, до дрібниць церемоніалу та оздоблення, новий державний стиль під літерою N, сповнений величі. Історики ж загальною назвою епохи встановили «ампір», тобто, «імперія». Цілісний уклад світського життя охопив моду, засоби пересування, танці. Еталон жіночого вбрання, дуже відвертого в порівнянні із пуританським XVIII ст., створила імператриця Жозефіна. Античні мотиви лягли в основу зачісок та суконь, легкість буття та пасторальні сцени в танцях – таким ми бачимо шляхетний ампір.

До нових вбрань пасувала легка техніка танцю, що нагадувала бароко, але була простішою за нього, побудована на зв'язках, що склалися на основі окремих кроків, відомих наприкінці минулого сторіччя. На ній виконувалися контрданси та перші кадрили.

На жаль, взірцева імператриця Жозефіна не дала Наполеонові нащадка, тому від військового підкорення Європи той перейшов до шлюбного. Розлучившись, він змусив віддати за дружину собі доньку австрійського імператора Марію-Луїзу.

Технологічно на дворі була Ера Вітрила та кінних сполучень. Був момент у 1803, коли Перший консул міг підтримати прогрес та розпочати у Франції Парову епоху. Але його вистачило лише на одну спробу, яку він надав

винахідникові Фултону. Паровий підводний човен «Наутилус» пройшов річкою Сена деяку відстань та затонув. *Це зневірило Наполеона в можливостях парових двигунів супроти вітрил та коней.*

Найвідоміші битви Наполеонівських воєн відбулися за їх участі: Трафальгарська морська баталія 1805го, «Сонце Аустерліцу» того ж року, низка переможних просувань на схід, ганебні поразки під Бородино у 1812, «Битві народів» під Лейпцигом у 1813, повернення із вигнання із боями та остаточний розгром під Ватерлоо у 1815. Мушкети із гладкими стовбурами та гармати вкривали повітря білим димом, в якому не було видно, де свої, а де вороги.

...Доля відвернулася від імператора – великий корсиканець закінчив життя на маленькому острові Святої Єлени у 1821 році.

Перша Французька імперія пала, лишивши після себе друзки завойованих великих держав.

Слайд 3

Був момент на піку слави, коли імператор, перебуваючи у Варшаві, закохався у графиню Марію Валевську й заради неї ладен був відновити роздібнену Rzecz Pospolity. Це частина й нашої історії, яку ми станцювали на балу «Марися та Наполеон».

Слайд 4

До того часи великих завоювань було відображено на «домашньому» балі поміщиків Києва польського та «руського» походження, що сперечалися між собою, хто стане на чий бік в разі наступу Бонапарта на імперію Олександра. Проте потоп та пожежа на Подолі в Києві були більш нагальними лихами.

Слайд 5

В цей час у Англії, головній суперниці Франції та взагалі провідній державі Європи, тривала Георгіанська епоха. На престолі сидів вже третій поспіль король з цим іменем, та поволі з'їжджав з глузду. У 1811 році його було усунуто від влади, але позаяк «Король помер, хай живе новий король» потребує смерті, то в країні встановили владу Принца-регента, який отримає корону лише у 1820 році під ім'ям Георга IV. Тому ці роки в Англії прийнято називати не ампіром, а Регентством.

Проте в сенсі танців острови лишаються консервативними, доки у 1815-му не прибуде Перша французька кадрили, на підґрунті якої будуть написані ще

кілька «нумерованих». Трохи пізніше з'явиться перше «Ланс'є» Дюрана, й швидко зникне на багато років.

Британія подарувала світській моді чоловіків: лорда Спенсера, винахідника однойменного одягу, лорда «Красунчика» Джорджа Браммела – визнаного як перший денді, тобто, кавалер, що приділяє багато уваги своїй зовнішності.

Але в іншому Британії не до цього: вона розвиває вугільну промисловість, постачає десятки парових двигунів на шахти, прокладає перші рейки залізниць для машин Тревітіка (1804) та Стефенсона (1814,15), що перевозять вугілля та руди на фабрики. Розвивається виробництво тканин, вовняні фабрики стають величезними. Програмовані верстати Жакарда дозволяють робити складні візерунки. Все це – на контрасті із переважно сільським спокійним життям, де розмаїття бричок їздить не мощеними шляхами.

Відбуваються бунти безробітних, війна проти машин та податків, як, наприклад, бійня на Петровому полі, що дістала назву Петерлоо (1819).

Слайд 6

Життя поміщиків та малого дворянства барвисто описала у своїх творах Джейн Остін. За ними Студія поставила не один бал, останнім з яких на цей час є «Зібрання у Мерітоні». Минув рік після подій книги «Гордість та упередження», й герої зустрічаються знов, у центрі подій – величезна родина Беннет.

Слайд 7

В спробі склеїти розбиту чашку старих монархій, межі нової Європи скріпить Віденський конгрес. Звільнені дрібні держави між Францією та Австрією об'єднані в Німецьку конфедерацію. Італія залишається роздробленою. Більшість володінь Габсбургів повернулися до них, Польща переділена знову (інколи це називають Четвертим поділом).

Відбулося міжнародне визнання нейтралітету Швейцарії.

Через тривалість Конгресу, його довелося сповнити балами, через що його називають також «Танцюючим». Завдяки йому Європою розповсюдилися вальс та перша кадрили - танці, що вже до того існували у країнах свого походження.

Конгрес дуже пришвидшила звістка про втечу Наполеона, та відома битва при Ватерлоо відбулася в умовах «не можна програти, ми вже стільки угод

підписали». З тих часів пішов вираз про 100 днів влади – саме стільки імператор-утікач був на волі до останньої поразки.

Слайд 8

Для роздрібненої на історичні волості німецьких народів колишньої Священної Римської імперії період між Віденським конгресом та буржуазними революціями вважався часом міщанських спрямувань та прагненням до життя в достатку. У 1848 році двоє сатириків під псевдонімом Готліб Бідермайєр опишуть це у своїх віршах; їх ім'я у 1900 році пристане до усього періоду.

Однак, кількість націоналістичних заворушень, що охопила не тільки країни Німецької Конфедерації, а й Італію, Грецію, шматочки Польщі; антимонархічні перевороти у Франції та Росії; бунти проти сільгоспмашин та земельних актів у Англії – це аж ніяк не схоже на міщанське життя! В мистецтві в моді похмурий романтизм із готичними мотивами, лорд Байрон пише свої визначні твори, а потім гине за свободу Греції, а його друзі, такі як подружжя Шеллі та Джон Полідорі, пишуть твори, що колись вважатимуться класикою жажів.

Звісно, у Австрійській імперії усе мало бути добре: за цим слідкував хитромудрий політик князь Венцель Клеменс фон Меттерніх, підхід якого не лишав місця для корупції.

Слайд 9

У 1830 Європу охоплює ще одна хвиля антимонархічних революцій. Починається вона у Франції. Причиною стало те, що Карл X був прихильником абсолютної влади, і поступово придушив багато цивільних і парламентських свобод. Останньою краплею стали *«Липневі ордонанси»* тирана, що означали розпуск парламенту. *«Три дні слави»*: три дні вуличних боїв, зіткнення народу з армією, грабіж палацу Тюільрі; нарешті, було створено тимчасовий уряд, і вже 2 серпня король зрікся. На престол зійшов конституційний монарх Луї-Філіп з Орлеанського дому.

Прикладом цієї революції надихнулися бельгійці, і відділилися від Сполученого Королівства Нідерландів, а також італійці та поляки. Проте Російська Імперія не дала відокремитися полякам, а їх соратниця по Священному союзу Австрія не дала Луї-Філіпу ввести війська на підтримку італійського повстання.

На фоні боротьби поляків за волю Європою розповсюджується низка танців на базі польки та мазурки. Втім, деякі танцмейстери зазначають, що

приблизно у 1835-45 роках танці вийшли з моди майже зовсім, через настрої життя, й лише після цього відбувається свого роду Ренесанс.

Слайд 10

На честь творчої епохи романтизму, що почалася наприкінці соціальної епохи бідермайера, за романом французького письменника Стендаля «Пармська обитель» відбувся бал «Вечір у герцогині», де змовниками було підступно вбито посеред танцю... мене.

Слайд 11

У 1837 році на трон зійшла молода королева Вікторія, чиє ім'я дало найменування цілій епосі.

У Великобританії спостерігається пароплавний і залізничний бум, промисловість процвітає (статистично зріст до 500%). Поступ прогресу, застосування простих верстатів замість непевної кустарної праці, нові моделі паровозів давали про себе знати. Мода на залізницю розповсюджувалася на США, а відтак й на континентальну Європу.

Перед вами судно “Велика Британія”, одне з перших із рушійним гвинтом замість коліс.

Низкою законодавчих актів уряд звільняє рабів на своїх територіях та забороняє работоргівлю.

У 1851 році відбувається перша виставка технології та предметів розкошів для дому у спеціально збудованому для неї Кришталевому палаці.

Але посеред років достатку трапилося нещастя: неврожай картоплі, який привів до Великого Голоду в Ірландії в 1845-53 роках. Чверть населення або померла, або була змушена тікати в США в пошуках кращої долі.

В моді та танці як класичні контрдансі, причому виникають навіть нові, як «Weasel», що за легендою благословила сама королева, так й нові кадрили, наприклад, відроджене «Лансьє»; парні танці, що включають розмаїття вальсів та польок, завезених з континенту.

Королева Вікторія правитиме Великобританією 64 роки, тому більшість подальших слайдів розкажуть про події її часів.

Слайд 12

На честь королеви Вікторії ми ще не влаштовували бал, *й тут я вам підморгну*. Але середину століття ми зустрічали Київським балом у генерал-

губернатора Бібікова, на якому було вперше станцьовано карколомний «Принц Імперіал», хоча сам танок з'явиться лише у 1853-му на честь спадкоємця французького престолу.

Слайд 13

У січні 1848 року в Італії почалися націоналістичні заворушення. В лютому у Франції скинули короля Луї-Філіпа, проголошуючи Другу Французьку республіку під керівництвом Президента Луї-Наполеона, чиїм дядечком був...так-так, відомий корсиканець.

Це призвело до хвилі націоналістичних повстань, що прокотилася по землях Німеччини, Австрії, Угорщини, Нідерландів. Значні збурення сталися, окрім Парижу, у Відні та Берліні, де протягом «міщанського» періоду готувалася значна націоналістична база самовизначення. Також у королівстві Баварія свого престолу зрікся король Людвіг I. На престол Австрії сходить молодий Франц-Йосиф замість непопулярного Фердинанда. Канцлера Меттерніха змушують піти у відставку.

У 1849 році в Римі та Тоскані проголошено республіку, але незабаром її було розчавлено французькою армією.

Окрім цього, 21 лютого 1848 Карл Маркс опублікував знаменитий "Маніфест", де гнівно викривав монархічні суспільства гнобителів пролетаріату. Разом із Фрідріхом Енгельсом він докладав значних зусиль до пропаганди своїх ідей, але у вирі націоналізму вони просто потонули.

Завдяки двом людям на ім'я Йоганн Штраус, з'являються оригінальні твори у жанрі польки та вальсу, створені для бальної зали. Тільки от під час повстання батько та син надихають своєю музикою різні боки барикад!

Слайд 14

Романтичне продовження історії часів повстань ми побачили у балі «Свидание в Бад-Ишле».

Слайд 15

Піонер фотографії, Луї Дагер, ще у 1838 році розробив суміш на основі срібла, що тьмяніла по різному в залежності від довжини потрапляння на неї світла та зробив кадр «о восьмій ранку» (посередині) за допомогою так званої камери-обскури. Його послідовник на прізвище Хілл приблизно у 1850 році назвав на честь себе перший процес кольорової дагеротипії.

У Франції експериментують із записом звуку.

Новий спосіб виплавки сталі (Бесемерівські конвертери) дозволяє виробляти її більше і швидше. Ця технологія нам цікава тим, що завдяки ній з'являється виробництво якісної сталі для годинникових пружин, на основі яких патентується кринолін-клітка, легший та зручніший за численні нижні спідниці.

На тлі реалістичної літератури, що звертається до важкого життя навколо, виступає одне яскраве ім'я – Жюль Верн, автор, піднесений стиль романів якого створив новий жанр: наукова фантастика. У циклі з більш як 80 творів, «Фантастичні подорожі» від описував як пригоди, так й неможливі машини, суспільства й цілі міста, побудовані на принципах панування технології. Його твори дали поштовх до зацікавлення людей наукою та технікою й проклали шлях прогресу. Одним із найбільш відомих винаходів з його книжок є підводний човен «Наутилус».

Слайд 16

Історія США, країни свободи, як не дивно, розпочалася із повстання плантаторів-рабовласників Вірджинії.

У 1803 році Наполеон продав французькі колонії, що складають третину площі нинішніх США, й на ці землі прийшло рабство – для обробки величезних плантацій.

Північні штати, що хотіли дружити із матінкою Англією, вдалися до аболіціонізму, покладаючися на технологічний прогрес.

Південні штати, певні в тому, що контролюють через «дохідні злаки», такі, як тютюн та бавовна, ринок виробництва, трималися за свою людську власність.

Конфлікт за конфліктом, та через США пролягла лінія, що відмежовувала території, де рабство було заборонене від тих, де воно могло розповсюджуватися.

Коли стало зрозуміло, що південні штати втратили важелі у Конгресі, та федеральні закони переважатимуть над місцевими, вибух був неминучим.

На виборах у 1860 році Президентом США обрано представника новоствореної партії республіканців Авраама Лінкольна, що спричинило Відокремлення Півдня (7 рабовласницьких штатів, до яких згодом приєдналися ще 4, та ще 2)

На початку Південь перемагав, але під час триденної битви при Гетисберзі хвиля покотилася в зворотному напрямку. Й тепер бунтівний край відбивався від навали північан. Промисловість майже не існувала, притік емігрантів

дозволив подвоювати армії, озброєні новенькими мушкетами, пістолетами кольта та навіть першими гвинтівками Бердана. Звільнення Президентом Лінкольном усіх рабів дозволило формувати чорні війська.

Чотири роки кривавих битв (втрати лише серед військових 700.000 на 33 млн населення) можна вважати мало не першою повністю індустріальною війною.

- Застосовувалося перевезення військ потягом замість маршів, інколи таким чином закидали підкріплення в гущу битви, що змінювало її результат
- Польовий електричний телеграф – допомагав координувати війська між собою та пришвидшував зв'язок із головнокомандувачем у Білому Домі.
- У боях на морі вперше використані броненосці, які віщували фінал Епохи вітрила.

Знесилений втратами серед чоловіків, край плантаторів лишався надто гордим, аби здаватися. Коли на південні землі прийшли північні визволителі, їх зустрічали озброєні жінки.

Але все було марно, й за свій бунт, якою б не була його мета, Південь отримав рану, що не загоїлася ніколи, й не дала йому піднятися навіть після довгої Реконструкції, можливо, до наших часів. А тоді, в якості помсти, агент рабовласників вбив президента Лінкольна.

Слайд 17

Не займаючи жодну із сторін, ми спробували показати краще, ідеальне, романтичне у кожній з них на подвійному бальному проекті «Сіре та Синє». Кожен із двох балів містив у собі два роки, щоб показати перехід від мирного життя до воєнного та навпаки. Так само, як й у наш час: коли десь гуркотіли гармати, десь гуркотіла музика.

Слайд 18

Подрібнені ще за часів Наполеона Бонапарта володіння народів Італії та Німеччини поволі тягнулися за всесвітнім технологічним прогресом, будували залізниці – та це було не все, що мало об'єднати «друзки» в нових загальних кордонах під єдиним прапором у, відповідно, дві держави.

26 квітня 1859 року, у союзі із Францією, П'ємонт оголосив війну Австрії. Війська повів генерал-націоналіст Джузеппе Гарібальді. Він та його "Тисяча" висадилися на Сицилії, потім перейшли на півострів з перемогами.

У 1861 році Вітторіо Еммануїла II, короля П'ємонту, проголошено королем Італії.

Генерал Гарібальді намагається взяти Рим. Але він розбитий і заарештований, і повернеться на сцену театру військових дій тільки в 1870 році, в ході франко-пруської війни.

Тоді Рим буде анексовано Італією та проголошено її столицею - в 1871 році. Це, фактично, завершує Рісорджіменто, об'єднання Італії.

Німецькі держави об'єднувалися шляхом перемовин та підкупу. Пруссія, відома своїм мілітаризмом, починає утворення нової Германської імперії.

Один за одним, володарі присягають, відмовляється лише один – «казковий король» Людвіг II Баварський. Він живе у світі легенд та звитяжних лицарів з опер Вагнера, будує величні замки. Але його справжні війська не готові до бою, й після поразки у Війні Семи тижнів це призводить до приєднання Баварії до Німецької Імперії у 1871 р. Молодий король зберіг корону, й можливо, отримав щедрю пожертву від Бісмарка на будівництво замків, але все одно його життя урвалося за 15 років за дивних обставин.

Слайд 19

Останньою революцією цього виснажливого періоду була Друга індустріальна, або технологічна. Її особливістю стало виготовлення стандартних частин для усіх виробів, що прискорювало масову зборку на лініях, та спрощувало ремонт. Технологія визначала форми та розміри, перетворюючи схожі деталі – на однакові. Особливо це знайшло відгук у збройній справі.

Вже існуючі мирні підприємства МакКорміка (сільгоспмашини) та Зінгера (швацькі машинки) першими перейшли на нові способи виготовлення. До речі, на фото зліва можна побачити фабрику МакКорміка у Чикаго у 1871 р. – якраз на початку пожежі, що її знищить вщент.

Металургія ще збільшила обсяги виплавки, що допомагало переходу на масове виробництво. Загалом до кінця сторіччя темпи виплавки основних металів епохи – сталі та чавуну – зростатимуть неймовірно, й здебільшого це відбуватиметься в Англії та США. Сталь – кістки епохи Пари, а вугілля – то полум'яний дух (вода – душа, але її якраз було вдосталь).

Слайд 20

У той час, як Центральну Європу стрясають війни, Франція і Англія переживають роки розквіту, спокою, оптимізму. В 1871 році в Європі почалася

остання епоха Довгого ХІХ століття, яку на нашому континенті називали «Прекрасною» або *Belle Époque*, на Британських островах на піку перебувала Вікторіанська епоха, а на Півночі США її називали Епохою невинності або Позолоченою. На Півдні все ще тривала важка Реконструкція.

Благоденство нової аристократії, чудові бали і нові розваги: театри, вар'єте, кабаре, нескінченна радість життя для вищого, а часом, і для середнього класу за відсутності значних збурень в низах.

Відень охоплено виром балів та блиском оперет – все це позначено ім'ям Йоганна Штрауса (син), король вальсів, володар бальної зали та сцени, задає окрас, ритм серцебиття епохи в Австро-Угорщині. Він винайшов, що написання танцювальних мелодій за мотивами сценічних творів гарно впливає на бізнес!

Парижу надали нового, респектабельно-вишуканий вигляду за 1858-70 роки, при Наполеоні ІІІ, не дали розвинутися Паризької комуні 1871-го (повстання, на яке вплинув все той же Маркс).

В Лондоні, в пам'ять про покійного Консорта Альберта, королевою велено спорудити Королівський Альберт-хол Мистецтв і наук - концертний зал. Слід також відзначити посилення влади Британської імперії в 1876 році, коли Вікторія стала імператрицею Індії, зосередивши владу над Індією, Пакистаном і сотнями дрібних князівств у своїх руках.

Слайд 21

Конфлікт входження багатіїв з «новими грошима» у суспільство «аристократії» із спадковим капіталом у США ми відіграли як могли на двох балах, «Епоха невинности» та «Vanderball»

Слайд 22

Технологія, тобто, суміш теоретичної науки з прикладною інженерною справою, вже не просто розквітала – вона стала суттю життя в кінці століття.

Влаштувалися електротехнічні виставки, технологічні виставки, для однієї з яких була побудована Ейфелева вежа, як доказ сили сталевих конструкцій. Одночасно з нею будувалися за тим самим принципом перші хмарочоси, серед яких був й замок короля Людвіга ІІ – Нойшванштайн! Так, справді, під кам'яним оздобленням – металевий скелет.

Г. Герц описав принцип дії радіохвиль, що дозволило італійцеві Марконі створити бездротовий телеграф.

В. К. Рентген відкрив випромінювання, суть якого не зміг зрозуміти до кінця, і назвав це «Ікс-променями», вони згодом взяли його прізвище.

У мистецтві почалися свої розколи та бунти. Імпресіоністи почали зображувати погляд на світ навколо, або навіть на світ всередині. Деякі митці формували спілки «відокремлення», що дістало назву «Сецесія», разом їх групу стилів називали *ар нуво*, нове мистецтво. Найвідоміше ім'я серед них – це Альфонс Муха, що сплів разом жіночу красу, рослинні візерунки та точну геометрію.

Слайд 23

Балів, присвячених кінцю століття, було декілька. «Останній бал сезону» за творами Оскара Уайльда, «Шерлок Холмс» про чергове розслідування відомого детектива, «Паризькі варіації» про розмаїття характерів бомонду та демімонду. Всі вони проходили з легким відчуттям наближення кінця «нашої» епохи, елегантною величі та таємного гріхопадіння, а іноді навіть у супроводі тріску шлейфів на сукнях...

Слайд 24

На зміну іменам великих революціонерів, імператорів, полководців приходять нові - імена вчених, що систематично просували прогрес.

Одним з них було ім'я винахідника, підприємця і вмілого маркетолога технології Томаса Едісона.

Він винайшов лампочку розжарювання і фонограф (апарат для запису звуку на воскові циліндри), винайшов вуглецевий мікрофон для телефону Белла, й ще багато чого.

Але не тільки винаходив та розробляв, а й «просував»: заради впровадження електричного освітлення влаштував цілі шоу з ілюмінацією величезних будинків, щоб довести, що новий вид освітлення можна зробити «таким дешевим, що тільки багаті в майбутньому будуть палити свічки» .

Також, в ході «війни струмів» з конкуруючою компанією електрифікації Вестінгауза, доводячи, що змінний струм вбиває, винайшов... новий спосіб страти - електричний стілець.

Співробітником Едісона, а потім – і конкурентом став сербський геній Нікола Тесла, людина, яка розуміла електрику так, немов сама була її частиною.

Він щось знав про суть передачі електрики повітрям і стверджував, що незабаром можливо буде відмовитися від проводів.

На Едісона Тесла працював лише рік з 1884-го. Звільнившись із скандалом, заснував у Нью-Йорку власну компанію “Тесла арк лайт компані”.

Тесла винайшов радіокеровані пристрої і трансформатори – важливі фундації під ХХ століттям.

Близько 1899 р. працював у військових лабораторіях США над різними секретними проектами, практично аж до розробки кліматичної зброї.

Але, на старості років усвідомивши, що його винаходи можуть знищити людство, недостатньо мудре, щоб їх прийняти, він знищив масу своїх записів...

...А війна струмів офіційно завершилася дійсно лише у 2007 із переходом усього Нью-Йорка на змінний струм.

Слайд 25

Кінець століття ознаменувався новим видом палив, одержуваних з нафти, і розробкою двигунів, що працюють на них. Фабрика Екройда випустила перший величезний двигун на нафтопродуктах.

Карл Бенц в 1878 запатентував двотактний двигун на бензині, а згодом встановив його на екіпаж, відпустивши на свободу коней - у 1885.

Даймлер і Майбах винайшли в 1889 році карбюратор – пристрій, що створює суміш для внутрішнього згоряння палива в циліндрі – і виробляли свої машини.

До 1895 року на нових засобах руху вже влаштовували перегони, в ім'я популяризації автомобілів.

Винахідник Р. Дизель зробив свій чотиритактний двигун внутрішнього згоряння на основі машини

Десятки сміливих винахідників-авіаторів злітали та падали. Перед вами на фото брати Райт, яким вдалося на стику століть провести вдалий політ спершу на планері...

...а потім і на літаку зі спеціально розробленим двигуном на основі автомобільного, який приводив у дію два гвинти. У 1903 році чоловік, спираючись на досягнення ХІХ століття, відірвався від землі і полетів в століття ХХ. Це був перший моторизований політ з успішною посадкою, без пошкодження апарату (який був при цьому важче повітря).

Уродженець Галичини, на прізвище Джевецький, розробляв підводні човни, серед яких, уявіть, був і один під назвою «Наутілус».

Слайд 26

На рубежі століть рухомі картини братів Люм'єр спричинили фурор на вулиці Капуцинів у Парижі, нова мобільна система зйомки життя на плівку називалася «сінематограф». Ви впізнали кадр із фільму «Прибуття потягу»?

Не відставав від них, а згодом і обігнав, все той же невгамовний комерсант-винахідник Томас Едісон. Його кінокомпанія знімала власні фільми на початку майбутнього століття.

Самі ж Брати Люм'єр не бачили в чорно-білому кіно майбутнього, і присвятили себе кольорової фотографії - «Автохром».

Слайд 27

У 1901 році помирає королева Вікторія. Велична та довга епоха технологічного прогресу та суворих правил поведінки змінюється коротеньким й легковажним Едвардіанством. Король немолодий, проте популярний та веселий, в моду входять полегшені та не так суворі жіночі строї, ці роки виглядають як суцільні пікніки на пледах в парку та галантні частування в обійстях.

Втім, реальне положення жінок у західному світі жахливе, одна за одною, виникають організації та проводяться акції протесту: суфраж, боротьба за голоси жінок, набирає обертів. Замість винайматися прислугою, жінка йде на фабрику та здобуває важку незалежність від чоловіка, як явища.

На жаль, через те, що більшість виступів була робітничими, до руху швидко приєдналися соціалісти, яких доти вважали чи не терористами, й перетворили питання гендерної нерівності на класову боротьбу, про яку мріяв ще Маркс.

Слайд 28

Станцювати завершення наївних років довгого дев'ятнадцятого ми вирішили на балу за мотивами п'єси «Тітонька Чарлея» та фільму «Здравствуйте, я Ваша тётя!», вперше змішавши відомі нам кадрили та конрданси XIX ст. із парними танцями початку XX.

Слайд 29

Суспільний розкол охоплював усе. Аристократи в Англії продавали або зносили свої родові маєтки, бо не вистачало коштів для їх обслуговування. На

місці будівель, за можливість потанцювати в яких сучасний танцюрист пішов би навіть на злочин, пролягли автостради.

Технологічні дива, численні виставки, електрифікація міст увійшли у норму. Але раж величі людського генія було жорстоко приборкано, коли корабель-місто «Титанік» напорвся на айсберг у Льодовитому океані та втратив 2/3 пасажирів.

Між європейськими країнами-родичами назріває напруга, одного пострілу в родича самотнього старого імператора Франца Йосифа вистачає, щоб вибухнула війна, яка нажахася світ так, що її називатимуть «війною, що покладе край усім війнам».

Небо вкриють цепені-розвідники, по землі загуркочуть бляшанки, кулемети плюватимуть смертю у застряглих у колючому дроті юнаків, жовтий газ відніматиме життя так швидко й масово, що остання звитяга бою лишиться над ним, поміж хмар, де на фанерних літаках зйдуться в герці лицарі з полотняними крилами.

Так почнеться століття воєн, яке можна вважати новою столітньою війною, що перетікає в різні куточки світу й у 2017 році докотилася до нас.

Втім, наш час – XIX сторіччя, та наш погляд на нього, незважаючи на все, що ми про нього дізналися (та згадали) – романтичний, ми прагнемо до прекрасних рис минулого: делікатних та шляхетних, веселих та відчайдушних, амбітних та винахідливих. Довге Дев'ятнадцяте дивилося в майбутнє, отже дивімося й ми, й нехай наше майбутнє народжується в ньому!

А тепер... Нумо танцювати!